

KS. STANISŁAW SZCZEPANIEC

FORMACJA LITURGICZNA POSŁUGUJĄCYCH W LITURGII

Ojciec święty Jan Paweł II poświęca cały piąty rozdział adhortacji apostoł-
skiej *Christifideles laici* (ChL) tematowi formacji katolików świeckich. Uka-
zuje ją jako jedno z głównych zadań Kościoła:

W dialogu między Bogiem, który wzywa, a osobą, do której odpowiedzialności
apeluje, zawiera się możliwość, a raczej konieczność integralnej i stałej formacji
świeckich, której Ojcowie synodalni słusznie poświęcili dużą część swojej pracy.
Przede wszystkim, określwszy chrześcijańską formację jako „stały proces osobi-
stego dojrzewania i upodabniania się do Chrystusa, zgodnie z wolą Ojca, pod
kierunkiem Ducha Świętego”, jasno stwierdzili, że „formacja świeckich powinna
się znaleźć wśród zadań priorytetowych diecezji i wejść do programów duszpa-
sterskich tak, aby ku niej zmierzały wszystkie wysiłki wspólnoty (kapłanów,
świeckich i osób zakonnych) (ChL 57).

Wymagania stawiane formacji wzrastają jeszcze bardziej, gdy chodzi
o osoby, którym powierza się szczególne funkcje w liturgii. Soborowa Kon-
stytucja *Sacrosanctum Concilium* o liturgii wymaga, aby „starannie wychować
te osoby w duchu liturgii oraz przygotować do odpowiedniego i zgodnego
z przepisami wykonywania przypadających każdemu czynności” (KL 29),
„muzycy zaś i śpiewacy, a zwłaszcza chłopcy, powinni także otrzymać rzetel-
ne wykształcenie liturgiczne” (KL 115). Wymaganie to konkretyzują poszcze-
gólne dokumenty w odniesieniu do różnych grup posługujących.

W jaki sposób wymagania te zostały przyjęte w Kościele polskim i jakie rysują się perspektywy formacji posługujących w liturgii w dalszych latach? W polskiej rzeczywistości kształt i kierunek formacji posługujących w liturgii nadał Sługa Boży ks. Franciszek Blachnicki. Dlatego w pierwszej części referatu chciałem ukazać krótką panoramę historyczną jego działalności w tej dziedzinie, w drugiej pragnę się skupić na wypracowanych wzorcach formacji służby liturgicznej, a w trzeciej postawić kilka sugestii, a raczej pytań do dyskusji na temat perspektyw rozwoju tej formacji w polskich parafiach i diecezjach.

I. KSIĄDZ FRANCISZEK BLACHNICKI DUSZPASTERZ SŁUŻBY LITURGICZNEJ

Pod koniec swego życia w słowie skierowanym do Ruchu „Światło-Życie” ks. Franciszek Blachnicki powiedział: „Nie jest to przypadek, że początki naszego ruchu wiążą się z szukaniem metod formacji służby liturgicznej. Pierwsze oazy były dla ministrantów, później były oazy młodzieżowe dla lektorów, czy dla żeńskich zespołów służby liturgicznej”¹

Te pierwsze ministranckie oazy, prowadzone przez ich twórcę, były organizowane najpierw jako kilkudniowe rekolekcje zamknięte (w 1952 r.), potem od 1954 r. jako piętnastodniowe rekolekcje formacyjne połączone z pracą roczną. Kiedy więc w 1964 r. zostało utworzone Krajowe Duszpasterstwo Ministrantów, ks. Blachnicki został poproszony do współpracy i już na pierwszym spotkaniu Krajowego Duszpasterstwa Ministrantów, które odbyło się 26 V 1964 r. we Wrocławiu, wygłosił referat zatytułowany: *O jednolity program i styl pracy wśród ministrantów*. Dla niego był to już owoc ponad dziesięcioletnich poszukiwań takiego programu najpierw w pracy z grupami ministrantów, potem w czasie studiów na KUL, gdzie w ramach pracy licencjackiej opracował teoretycznie metodę pracy w zespołach służby liturgicznej². Nazwał ją metodą „przeżyciowo-wychowawczą”, gdyż szczególnym akcentem w jej realizacji było osobiste doświadczenie wiary każdego uczestnika formacji oraz tworzenie środowiska wychowawczego, sprzyjającego wzrostowi wiary.

¹ F. B l a c h n i c k i. *Liturgia w świetle tajemnicy Chrystusa Sługi*. W: *Jaka odnowa liturgii?* Lublin 1996 s. 30.

² T e n ż e. *Metoda przeżyciowo-wychowawcza dziecięcych rekolekcji zamkniętych. Studium pedagogiczno-pastoralne*. Lublin 1963. Mps w Archiwum KUL.

Jako Krajowy Duszpasterz Służby Liturgicznej (od 1967 r.) organizował każdego roku spotkania diecezjalnych i zakonnych duszpasterzy służby liturgicznej³ W czasie kolejnych spotkań rozwijał temat ujednoczenia formacji ministrantów w całej Polsce i wypracowywał odpowiedni dla nich program formacyjny. Kierunek jego poszukiwań wskazują czytelnie tytuły głoszonych przezeń referatów: *Projekt ogólnopolskich wytycznych dla duszpasterstwa ministrantów* (1965); *Projekt instrukcji dotyczącej służby ministrantów w odnowionej liturgii mszalnej* (1965); *Stopnie liturgicznej służby ministranckiej* (1966); *Program szkolenia liturgicznego ministrantów* (1966); *Koncepcja, metoda i program godziny ministrantów* (1967); *Służba liturgiczna według nowego Ordo Missae 1969 r.* (1969); *Koncepcja formacji służby liturgicznej w świetle dekretu „Ministeria quaedam”* (1972); *Zespół służby liturgicznej w zgromadzeniu eucharystycznym* (1975); *Wspólnoty Służby Liturgicznej „Światło-Życie” a duszpasterstwo ministrantów* (1981).

Wśród inicjatyw podejmowanych przez ks. Blachnickiego w trosce o dzieło odnowy liturgii po Soborze Watykańskim II należy wymienić także zorganizowanie latach 1965-1972 Lubelskiego Zespołu Liturgistów, który zaczął wydawać „Biuletyn Odnowy Liturgicznej”, organizował kursy dokształcania soborowego dla duchowieństwa oraz podejmował inne formy działania, które miały wpływ także na formację służby liturgicznej⁴ Od roku akademickiego 1973/74 utworzono przy Instytucie Pastoralnym KUL studium dla duszpasterzy służby liturgicznej.

Wypracowywanie dróg formacji służby liturgicznej dokonywało się więc w połączeniu teorii z praktyką. Podstawy teologiczne rodziły się z wnikliwego studium nauki Soboru Watykańskiego II oraz posoborowych dokumentów wydawanych przez Stolicę Apostolską. Treść tych zaleceń Kościoła była natychmiast wprowadzana w życie konkretnych wspólnot: „Wielu z nas pamięta te czasy – mówił pod koniec życia ks. Blachnicki – kiedy rodziła się Konstytucja o liturgii, a później wydawane na jej podstawie dokumenty, jak bardzo nasz ruch starał się być na bieżąco, jak ruch wchłaniał wszystkie

³ Szerzej o tych spotkaniach zob. w: J. R e k a. *Formacja służby liturgicznej w Krajowym Duszpasterstwie Służby Liturgicznej w latach 1964-1976. Praca magisterska napisana na Wydziale Teologicznym KUL pod kierunkiem ks. dra W. Danielskiego*. Lublin 1980. Mps w Archiwum KUL; S. S z c z e p a n i e c. *Posługa Krajowego Duszpasterstwa Służby Liturgicznej*. „Liturgia Sacra” 3-4:1995 s. 145-152.

⁴ Por. J. J. K o p e ć. *Liturgia w życiu Kościoła według Ks. Franciszka Blachnickiego*. W: *Gorliwy apostoł wewnętrznej odnowy człowieka. Materiały z sympozjum poświęconego Założycielowi Ruchu Światło-Życie (4-6.10.1987)*. Światło-Życie 1988 s. 31-38.

odcinki dokonywanej reformy liturgii, z jaką radością przyjmowaliśmy poszczególne dokumenty odnowy”⁵

Z roku na rok pojawiała się coraz bardziej dojrzała i całościowa koncepcja formacji oraz konkretne pomoce dla różnych grup parafialnych. Były to zarówno programy rekolekcji wakacyjnych, jak też pomoce do pracy zespołów parafialnych przygotowujących niedzielą liturgię w ciągu całego roku. Duszpasterze otrzymywali propozycje śpiewów, komentarzy, modlitwy powszechnej oraz kręgów liturgicznych, poprzez które parafialne grupy oazowe przygotowywały się do udziału w liturgii i do pełnienia w niej odpowiednich posług. Należy tu wymienić przede wszystkim następujące pozycje:

– *Teczki pomocy dla duszpasterstwa ministrantów*⁶. Teczki zawierały m.in. następujące opracowania: *Stopnie liturgiczne służby ministranckiej* (teczka nr 2); *Metoda, koncepcja i program godziny ministranckiej* (teczka nr 4); *Dziewczęca służba ołtarza* (teczka nr 6); *Ogólnopolskie Dyrektorium Duszpasterstwa Służby Ołtarza* (teczka nr 6); *Program formacji lektorów* (teczka nr 6); *Animatorzy zgromadzenia liturgicznego* (teczka nr 11); *Funkcje dziewcząt w zgromadzeniu liturgicznym jako punkt wyjścia do pracy wychowawczej* (teczka nr 14); *Trzyletni program formacji biblijno-liturgicznej lektorów, komentatorów i animatorów liturgicznych w Polsce* (teczka nr 14).

– Artykuły poświęcone służbie liturgicznej w pracy zbiorowej *Wprowadzenie do liturgii*⁷ (szczególnie *Komentator w zgromadzeniu liturgicznym, Ministrant*).

– *Teczka formacji podstawowej psalterzystów*⁸; *Teczka podstawowa formacji liturgicznej scholi śpiewaczej*⁹; *Wspólnoty Służby Liturgicznej. Teczka pomocy dla moderatorów oraz innych opiekunów grup młodzieżowych*¹⁰; *Teczka podstawowa formacji ministrantów*¹¹; *Teczka ogólna dla diakonii liturgicznej*¹².

– „Pomoce dla formacji liturgicznej”¹³ Cykl zeszytów, z których każdy zawierał: I. Pomoce dla formacji liturgicznej kapłanów. II. Pomoce dla forma-

⁵ B l a c h n i c k i. *Liturgia w świetle Chrystusa Sługi* s. 30.

⁶ Ukazywały się w latach 1965-1976 w formie powielaczowej.

⁷ Red. F. Blachnicki, W. Schenk, R. Zielasko. Lublin 1967.

⁸ Lublin 1972.

⁹ Lublin 1972.

¹⁰ Lublin 1972.

¹¹ Lublin 1974.

¹² Lublin 1976.

¹³ Wydawane w latach 1973-1975.

cji biblijnej lektorów. III. Pomoce dla organisty, scholi, psalterzysty. IV Pomoce dla animatorów zgromadzenia niedzielnego.

– „Pomoce dla wspólnot służby liturgicznej” (seria A, B, C, D)¹⁴ Materiały formacyjne dla grup będących po różnych stopniach formacji.

– Artykuły i komunikaty drukowane w „Collectanea Theologica” W latach 1965-1976 redagował w tym czasopiśmie „Biuletyn Odnowy Liturgicznej” Opublikował tam kilkadziesiąt artykułów, komunikatów, sprawozdań.

– Opracowania: *Szkoła animatora liturgicznego, Szkoła lektora*¹⁵ i *Szkoła komentatora liturgicznego*¹⁶

– *Katechizm służby liturgicznej*¹⁷

– Podręczniki rekolekcyjne Oazy Nowego Życia (ONŻ), szczególnie podręcznik ONŻ stopnia II¹⁸

– *Triduum Paschalne we wspólnocie deuterokatechumenalnej*¹⁹

Poprzez te i inne publikacje²⁰ Założyciel Ruchu „Światło-Życie” wnosił w dzieło odnowy liturgicznej w Polsce, a szczególnie w formację służby liturgicznej, niezwykle istotny wkład. Ukształtowana przez lata koncepcja służby liturgicznej i jej formacja pozwalała mu na stwierdzenie: „Największym osiągnięciem naszego duszpasterstwa służby liturgicznej jest stworzenie elitarnego ruchu wspólnoty liturgicznej, obejmującej młodzież męską (lektorki) i żeńską (schola) w wieku szkoły średniej”²¹ Ruch ten przyjął nazwę „Światło-Życie” i stał się jednym z najbardziej znaczących ruchów odnowy Kościoła w Polsce. W *Godzinach Taboru*, opisujących w pewien sposób historię Ruchu, nazywa go „Ruchem formacji służby liturgicznej”²² W miarę rozwoju obejmował on swoim oddziaływaniem coraz więcej grup wiekowych i coraz więcej obszarów życia społecznego, niosąc wszędzie światło wiary i proponując drogi prowadzące do dojrzałego życia chrześcijańskiego. Zawsze

¹⁴ Wydane w latach 1970-1978.

¹⁵ Lublin 1973.

¹⁶ Lublin 1975.

¹⁷ Lublin 1978.

¹⁸ Krościenko 1979 (wyd. 1).

¹⁹ Krościenko 1979.

²⁰ Bibliografia książek, artykułów i innych publikacji ks. Blachnickiego liczy 820 pozycji. Por. G. W i l c z y ń s k a. *Blachnicki Franciszek Karol*. W: *Słownik Teologów Katolickich*. Red. J. Mandziuk. T. 8. Warszawa 1995 s. 72-95.

²¹ *Od ministrantów do animatorów zgromadzenia liturgicznego*. W: *Teczka podstawowa formacji ministrantów*. Lublin 1975.

²² Por. *Godziny Taboru*. Carlsberg-Lublin 1989 rozdz. IV: „Liturgia znakiem, przez który widać Kościół. Ruch formacji służby liturgicznej” s. 37-43.

troska o piękno liturgii i świadome w niej uczestnictwo znajdowała się i nadal znajduje w centrum zagadnień formacyjnych Ruchu.

Uwieńczeniem tej wieloletniej pracy był referat przysłany na Kongregację Odpowiedzialnych Ruchu „Światło-Życie” w 1987 r. zatytułowany *Liturgia w świetle tajemnicy Chrystusa Sługi*²³ Tekst tego referatu jest uznawany za jedną z testamentalnych wypowiedzi ks. Blachnickiego, a ukazane w nim myśli za zasadnicze kierunki formacji służby liturgicznej.

II. FORMACJA SŁUŻBY LITURGICZNEJ W UJĘCIU KS. FRANCISZKA BLACHNICKIEGO

Jak Sługa Boży ks. Franciszek Blachnicki widział formację służby liturgicznej? Na co zwracał szczególną uwagę? Jaki program formacyjny proponował? Jakie dokumenty Kościoła wpłynęły najbardziej na kształt tego programu? Popatrzmy na te zagadnienia w pewnej syntezie.

1. Istotne cechy formacji

Sługa Boży przez całe lata wpajał w świadomość duszpasterzy służby liturgicznej, że mają swoich podopiecznych wychowywać, a nie tylko pouczyć o poprawnym spełnianiu czynności liturgicznych. Proponował formację integralną, prawdziwe chrześcijańskie prowadzenie do dojrzałości wiary. Wyróżnionymi jej cechami są: personalizizm, zjednoczenie z Chrystusem Sługą, wychowanie do liturgii i przez liturgię.

a) Personalizm

W proponowanej przez Sługę Bożego drodze duchowego wzrastania wszystko ma zmierzać ku osobie i jej właściwemu rozwojowi. Do dojrzałości osobowej człowieka prowadziły wysiłki wychowawców i wychowanków. Jej podporządkowany był cały program. „Cechuje się on wielką koncentracją wokół pojęcia osoby – pisał w referacie *Nowy Człowiek. Personalistyczno-maryjna koncepcja formacyjna Oazy Nowego Życia*²⁴ – ujętego dialogicznie w duchu współczesnej fenomenologii osoby, tj. jako powołanie do posiadania

²³ F. B l a c h n i c k i. *Charyzmat „Światło-Życie” Teksty podstawowe*. Wyd. 2. Lublin 1996 s. 46-54.

²⁴ W: *Oaza Nowego Życia I stopnia. Podręcznik*. Bmrv. s. 21-29.

siebie w dawaniu siebie oraz ukazywanego w najwyższym wzorze osobowym, jakim jest Niepokalana, Matka Chrystusa”²⁵

Tak widząc kierunek formacji, musiał ks. Blachnicki wiele uwagi poświęcić ukazaniu właściwej wizji osoby. Jej tajemnica wyjaśnia się w miłości do innej osoby, w relacji do niej. Człowiek przede wszystkim powinien żyć w dziecięcej relacji do Ojca niebieskiego, w zjednoczeniu z Chrystusem, mocą Ducha Świętego. Ludzkie „ja” dojrzewa, gdy oddaje się innemu „ty”, a najbardziej ubogającym i ostatecznym „Ty” jest dla człowieka sam Bóg. Nic więc dziwnego, że określając w drogowskazy *Liturgia* tę świętą rzeczywistość, podkreślił na pierwszym miejscu wymiar spotkania osobowego: „Liturgia jest uprzywilejowanym miejscem spotkania z Ojcem przez Chrystusa w Duchu Świętym”²⁶, a w bogatej rzeczywistości Ruchu „Światło-Życie” wyróżnił dar spotkania: „Charyzmat oazy określamy jako charyzmat spotkania, dar naszego spotkania z Chrystusem w Duchu Świętym we wspólnocie żywego Kościoła. To spotkanie staje się źródłem dynamiki apostołskiej”²⁷ Do najczęściej powtarzanych przezeń zdań był cytat z soborowej Konstytucji o Kościele w świecie współczesnym: „Nikt nie może odnaleźć się w pełni inaczej jak tylko poprzez bezinteresowny dar z siebie” (KDK 24a). Tej prawdzie pozostał wierny, gdy tworzył programy formacyjne. Może ze szczególną mocą podkreślał ją wtedy, gdy mówił o liturgii. Jego tekst pt. *Zbawczy dialog. Antropologiczne i teologiczne podstawy inicjacji liturgicznej* należy do najpiękniejszych i najgłębszych opisów rzeczywistości liturgii po Soborze Watykańskim II. W życiu wspólnot Ruchu „Światło-Życie” tekst ten zajmuje miejsce szczególne. Określa istotne cechy II stopnia ONŻ²⁸ i całego drugiego roku formacji deuterokatechumenalnej Ruchu „Światło-Życie”

b) Posłuszeństwo Kościołowi i duch wolności

We wspomnianym już wcześniej referacie *Liturgia w świetle tajemnicy Chrystusa Sługi* ks. Blachnicki stawia szczególne wymagania wszystkim uczestnikom liturgii, a szczególnie podejmującym w niej posługi. Pisze tam m.in.:

„Jezus Chrystus stał się posłuszny aż do śmierci, a była to śmierć krzyżowa” (Flp 2, 8). Całe życie Jezusa Chrystusa jest służbą; jest liturgią w tym znaczeniu,

²⁵ Tamże s. 21.

²⁶ F. B l a c h n i c k i. *Drogowskazy Nowego Człowieka. Zasady życia wspólnot Ruchu Światło-Życie*. W: *Pomoce formacyjne do kroku 1*. Bmrv s. 9-10.

²⁷ T e n ż e. *Charyzmat Światło-Życie w służbie Kościoła lokalnego*. W: *Charyzmat Światło-Życie*. Światło-Życie 1987 s. 71.

²⁸ Por. *Podręcznik Oazy Nowego Życia*. Cz. A. Bmw. 1980 s. 26-44.

jest posługą podjętą dla zbawienia człowieka, a równocześnie dla wypełnienia woli Ojca. To, co jest najistotniejsze w posłudze Chrystusa – Jego posłuszeństwo aż do śmierci, Jego oddanie życia, Jego ofiara – nieustannie żyje w Kościele, jest uobecniane właśnie przez liturgię.

Liturgia jako uobecniana ciągle w życiu Kościoła służba Chrystusa dla zbawienia człowieka. Służba, która wyraża się w posłuszeństwie aż do śmierci na krzyżu. Dlatego, że stał się posłuszny, że się uniżył, został wywyższony w zmartwychwstaniu – Tajemnica Paschalna Chrystusa. Także tym pojęciem możemy określić istotę liturgii, ale to jest tylko inne nazwanie tej samej rzeczywistości – przejście Chrystusa w postawie sługi, w posłuszeństwie przez całe to życie, aż do śmierci. To jest właśnie rzeczywistość, która uobecnia się, trwa w życiu Kościoła w liturgii [...]. Liturgia uobecnia posłuszeństwo Chrystusa i nie można sprawować liturgii godnie i we właściwym duchu, jeżeli się jest poza posłuszeństwem. Nic tak bardzo nie sprzeciwia się istocie liturgii jak brak posłuszeństwa, jak pewna subiektywna dowolność, stawianie swego „widzi-mi-się”, własnego odczuwania ponad Tradycję, ponad wolę Kościoła, tak wyraźnie określoną w dokumentach, w przepisach liturgicznych²⁹

W zjednoczeniu z Chrystusem w Jego posłuszeństwie Ojcu człowiek osiąga autentyczną wolność. Tak rozumiane posłuszeństwo nie krępuje człowieka, lecz go rozwija. Otwiera przed nim przestrzenie zaangażowania duchowego i zewnętrznego, będące udziałem w tajemnicy Chrystusa.

Istotą posłuszeństwa osoby jest dobrowolne podporządkowanie się prawdzie – to jest też istota wolności człowieka: wtedy jesteśmy wolni, kiedy dobrowolnie akceptujemy prawdę. Dlatego liturgia jest szkołą wolności, wychowaniem do wolności, wbrew pozorom. Wielu mówi, że liturgia krępuje, ogranicza; takie twierdzenie związane jest z niewłaściwym zrozumieniem wolności osoby ludzkiej. Właśnie wychowanie liturgiczne, uczestnictwo w liturgii to jest także wspiana szkoła wolności osoby ludzkiej, bo wolność i posłuszeństwo to są dwie rzeczy nierozdzielne. Tak jak Chrystus doszedł do pełnego wyzwolenia człowieka przez swoje posłuszeństwo, tak i my w szkole posłuszeństwa uczymy się wolności. Liturgia jest szkołą życia chrześcijańskiego. Liturgia jest również szkołą wolności osoby ludzkiej³⁰

c) Wychowanie do liturgii i wychowanie przez liturgię

Troska o kształtowanie dojrzałej postawy chrześcijańskiej u członków służby liturgicznej dotyczyła także jedności liturgii i życia codziennego. For-

²⁹ B l a c h n i c k i. *Liturgia w świetle tajemnicy Chrystusa Sługi* s. 28-29.

³⁰ Tamże s. 33.

macja chrześcijańska, a szczególnie formacja służby liturgicznej ma być zakorzeniona w obiektywnej rzeczywistości liturgii:

Z samej natury liturgii wynika postulat wychowania ministrantów [...]. Duszpasterstwo ministrantów nie może więc polegać na samym zewnętrznym ich przygotowaniu do sprawowania wyznaczonej służby przez wyćwiczenie odpowiednich umiejętności i zapewnienie potrzebnej samodyscypliny, co wszystko razem stanowiłoby tylko pewnego rodzaju tresurę. Raczej należy pojąć to duszpasterstwo jako systematyczne i poważne wychowanie chrześcijańskie chłopców i jako wdrażanie ich w wewnętrzne życie nadprzyrodzone [...]. Ideał wychowawczy, a zarazem metodę wychowawczą duszpasterstwa ministrantów należy sprowadzić do zasady: wychowanie do liturgii i wychowanie przez liturgię, co odpowiadałoby sformułowaniu Konstytucji soborowej, że „liturgia jest szczytem, do którego zmierza cała działalność Kościoła, i jednocześnie źródłem, z którego wypływa cała jego moc” (art. 10)³¹

Tak rozumiana formacja pozwoliła Słudze Bożemu zmienić zasadniczo dotychczasową koncepcję formacji służby liturgicznej. Proponowana przezeń formacja „nie jest pojęta jako tzw. duszpasterstwo ministrantów w znaczeniu tradycyjnym, a więc jako opieka duszpasterska nad aktualnymi ministrantami, ale jako długofalowa, ujęta w ramy dziesięcioletniego programu formacyjnego, praca mająca na celu przygotowanie przyszłych animatorów zgromadzenia liturgicznego, a więc ludzi, którzy we wspólnotach lokalnych jako pomocnicy duszpasterzy poczują się odpowiedzialni za kształtowanie żywej liturgii zwłaszcza wśród coniedzielnych zgromadzeń”³².

Potrzebny jest długi proces wychowawczy, gdyż zadania, jakie otrzymują animatorzy liturgiczni są bardzo odpowiedzialne:

Służba animatora, wspólna chłopcom i dziewczętom, jest najwyższą i najtrudniejszą formą służby liturgicznej wymagającej odpowiedniej dojrzałości i starannego przygotowania. Jej istota wyraża się w trosce o to, aby zgromadzenie liturgiczne zachowywało i pogłębiało charakter zgromadzenia żywego Kościoła. Negatywnie oznacza to przeciwdziałanie wszelkim przejawom bezmyślności i skostnienia w zgromadzeniu liturgicznym. Formalizm jest największym zagrożeniem liturgii, najczęściej pozbawia ją owocności i skuteczności. Rola animatora polega

³¹ T e n ż e. *Wytyczne dla duszpasterstwa ministrantów w Polsce*. W: *Teczka podstawowa formacji ministrantów*. Bmw. 1969 s. 8-15; por. t e n ż e. *Funkcje dziewcząt w zgromadzeniu liturgicznym jako punkt wyjścia do pracy wychowawczej*. „Collectanea Theologica 43:1973 fasc. 3 s. 63-64.

³² T e n ż e. *Problemy formacji liturgicznej w Polsce*. „Collectanea Theologica” 46:1976 fasc. 1 s. 102.

na podejmowaniu stałego wysiłku skoncentrowania liturgii wokół jednej, jasnej myśli przewodniej, wynikającej z tekstów liturgicznych i biblijnych, a jednocześnie odpowiadającej aktualnym problemom życiowym wspólnoty lokalnej. Tę myśl przewodnią potem wyraża się w tych elementach liturgii, które w myśl założeń odnowy liturgii i jasno sformułowanych przepisów liturgicznych powinny pozostawać żywe i być zmieniane według wymagań sytuacji i uznania przewodniczącego zgromadzenia. Elementy te to: dobór śpiewów, czasem i częściowo czytania, komentarz i tzw. *monitiones*, formy aktu pokutnego, częściowo wezwania modlitwy powszechnej (tzw. Intencje lokalne). Tutaj animatorzy jako zespół pomocniczy celebransa, przewodniczącego zgromadzenia mają wielkie i odpowiedzialne zadania do wykonania – wnoszenie do zgromadzenia tchnienia życia jako kształtującej go mocy. Przedstawione powyżej funkcje mają jedną cechę wspólną, mianowicie posiadają wszystkie charakter służb wykonywanych w zgromadzeniu w tym celu, aby pomóc mu pełniej odnaleźć i zrealizować powołanie Kościoła-Oblubienicy, która modlitwą i gestem, wiarą i miłością odpowiada na głos Chrystusa-Oblubieńca³³

Zadania powierzane animatorom są wielkie na miarę dojrzałe przeżywanej łaski chrztu i bierzmowania, na miarę świadomego uczestnictwa w misji Kościoła. Odpowiednia więc musi być także formacja. W propozycji ks. Blachnickiego jest ona całościowa, dotycząca wszystkich wymiarów życia człowieka i rozwijająca się poprzez wiele lat. O ile bowiem człowiek potrafi się szybko nauczyć pewnych gestów i czynności, które spełnia w liturgii, o tyle jego osobowe spotkanie z Bogiem, które w tych znakach i czynnościach się dokonuje, domaga się nieustannej czujności i pielęgnacji, a wynikające z udziału w liturgii zaangażowanie ewangelizacyjne mobilizuje jeszcze bardziej do stałego pogłębiania wiary. W przeciwnym razie udział w liturgii kosztuje, a posługa ewangelizacyjna traci swój dynamizm. Bez żywej wiary i gorącej modlitwy osobistej nie można uczestniczyć w liturgii w sposób dojrzały. Nie można też skutecznie ewangelizować. Stąd systematyczna troska o rozwój duchowy człowieka, przede wszystkim o jego dojrzewanie jako osoby. „Personalnemu wymiarowi tego spotkania rodzinnego [w liturgii] podporządkowane były wszystkie posługi i funkcje sprawowane przez uczestników zgromadzenia, a także ich postawy, gesty i śpiewy. Sam ksiądz Franciszek dzielił się z innymi swoim doświadczeniem spotkania z Panem”³⁴

³³ T e n ż e. *Funkcje dziewcząt w zgromadzeniu liturgicznym* s. 63-64.

³⁴ K o p e ć. *Liturgia w życiu Kościoła według ks. Franciszka Blachnickiego* s. 43.

Tak rozumiana formacja służby liturgicznej nie była tylko jednym z ubocznych zajęć duszpasterzy, lecz integralnym elementem całego programu pracy duszpasterskiej we wspólnocie parafialnej.

Odpowiedzialni i gorliwi duszpasterze wtedy dopiero zostaną przekonani do tej koncepcji [integralnej koncepcji duszpasterstwa służby liturgicznej], gdy zrozumieją, że nie dotyczy ona tylko jakiegoś marginalnego wycinka w ramach specjalistycznego duszpasterstwa, że nie chodzi tu o jakieś specjalne zamiłowanie duszpasterskie i pewnego rodzaju „hobby” niektórych kapłanów, ale o integralną i organiczną część całościowego planu duszpasterskiego, o jedno z kluczowych zadań w ramach całościowej wizji, mającego się urzeczywistniać w ramach wspólnot lokalnych (parafii) Kościoła³⁵

Zwrócenie szczególnej uwagi na osobę pociągało ze sobą troskę o wspólnotę, w której osoba żyje i wzrasta. Wielką troską ks. Blachnickiego było więc tworzenie środowiska formacyjnego i środowiska życia chrześcijańskiego dla wszystkich. W dalszej perspektywie była to troska o odnowę całej parafii³⁶.

III. PROGRAM FORMACYJNY

Cele formacyjne stawiane przez ks. Blachnickiego są bardzo wysokie. To po prostu wytrwałe dążenie do dojrzałości wiary, dokonujące się wraz z dojrzwaniem do posługi. Kreśląc taki ideał, wskazywał także drogi jego osiągnięcia. Tworzył środowisko wzrostu, konkretną małą grupę wierzących pod kierunkiem animatora, a także dawał narzędzia pomocnicze. Wśród nich szczególną rolę odgrywał bogaty program formacyjny. Dojrzewał on w życiu ks. Blachnickiego ponad dwadzieścia lat. Szczególny wpływ na jego kształt miały dwa dokumenty Kościoła: Motu proprio *Ministeria quaedam* Pawła VI oraz *Obrzędy chrześcijańskiego wtajemniczenia dorosłych* (OWCD). Pierwszy z tych dokumentów określał najbardziej wyróżnione dla świeckich funkcje w liturgii, drugi zaś ukazywał najbardziej sprawdzoną przez wieki metodę inicjacji w życie wiary. Razem wskazywały swoistą wizję celu i drogi. Dlatego można powiedzieć, że *Ministeria quaedam* oraz OCWD w sposób szczególnie

³⁵ F. B l a c h n i c k i. *Formacja służby liturgicznej jako jedna z form młodzieżowego deuterokatechumenatu w parafii*. „Collectanea Theologica” 46:1976 fasc. 4 s. 87-88.

³⁶ Por. B. B i e l a. *Wspólnota jako zasada urzeczywistniania się Kościoła w ujęciu ks. Franciszka Blachnickiego (1921-1987)*. Katowice 1993.

znaczący wpłynęły na konkretyzację drogi formacyjnej proponowanej przez ks. Blachnickiego.

1. „*Obrzędy chrześcijańskiego wtajemniczenia dorosłych*”

Znaczenie OCWD w życiu Kościoła, a także w formacji służby liturgicznej omawia Sługa Boży przede wszystkim w cytowanym już powyżej artykule *Formacja służby liturgicznej jako jedna z form młodzieżowego deuterokatechumenatu w parafii* (s. 87-93). Pisze w nim m.in.:

Wpływ omawianego dokumentu na odnowę duszpasterstwa może jednak okazać się jeszcze w zakresie o wiele szerszym i pełniejszym, dotyczącym całej koncepcji i całego planu duszpasterskiego. Skoro celem duszpasterstwa jest budowanie wspólnoty lokalnej, a celem katechumenatu wychowanie i prowadzenie ludzi do życia w tej wspólnocie – to czyż nie można by i nie należałoby mówić w ogóle o „katechumenackiej” koncepcji duszpasterstwa w tym sensie, że z instytucji katechumenatu należałoby odczytać i przyjąć podstawowe prawo życia i rozwoju wspólnoty chrześcijan?³⁷

Dalej autor artykułu omawia trzy szczególne prawa inicjacji o typie katechumenalnym. Są to: 1. Inicjacja jako zasada wprowadzania w życie Kościoła; 2. Katechumenat to nie tylko przekazanie wiedzy, ale całościowe wdrożenie w życie chrześcijańskie; 3. Inicjacja dokonuje się we wspólnocie. Tak rozumiane zasady katechumenatu prowadzą go do wniosku:

Zrozumiałe staje się wołanie o wprowadzenie do naszego zwyczajnego duszpasterstwa parafialnego różnych form akcji typu „katechumenackiego”, których celem będzie uzupełnienie braków inicjacji chrześcijańskiej z dzieciństwa (rodzina, szkoła, pierwsza komunia, katechizacja) i wychowanie chrześcijan w pełni żyjących wiarą, ewangelią, modlitwą, Eucharystią, miłością-agape w ramach lokalnej wspólnoty. Do naszych parafii trzeba wprowadzić metody neo- względnie deuterokatechumenatu dla dorosłych i dla młodzieży. Wydaje się, że jest to jedyna droga do przekształcenia naszych parafii w żywe wspólnoty lokalnego Kościoła³⁸

Uznanie takiej drogi za „jedyną” znalazło wyraz m.in. w tym, że podstawowa formacja w Ruchu „Światło-Życie” została nazwana deuterokatechumenalną i została oparta ściśle na zasadach wskazanych przez dokument Stolicy Apostolskiej. Kiedy w 1976 r. ks. Blachnicki ze swoimi współpracownikami

³⁷ B l a c h n i c k i. *Formacja służby liturgicznej* s. 91.

³⁸ Tamże s. 92.

prezentował Ruch „Światło-Życie” wobec Komisji Episkopatu Polski do Spraw Apostolstwa Świeckich, Założyciel Ruchu powiedział m.in.

Uważamy, że oazowa wspólnota służby liturgicznej to jest młodzieżowy deuterokatechumenat, który chcemy wszczepić w strukturę każdej parafii. Tutaj członkowie grupy odnajdują brakujące elementy dojrzałej wiary: życie słowem Bożym, życie liturgią, życie we wspólnocie i świadectwo [...]. Istnieje także deuterokatechumenat studencki, mamy już w tej chwili program formacyjny dla grup studenckich, oparty na tych samych założeniach, i również program dla rodzin. Rodziny muszą same spełniać funkcję deuterokatechumenatu, środowiska żywej wiary i temu służy cały system formacyjny dla grup rodzinnych³⁹

2. „*Ministeria quaedam*”

Również drugi dokument, czyli *Motu proprio Ministeria quaedam*, wpłynął w sposób wyraźny na kształtowanie się koncepcji formacji służby liturgicznej. W niedługim czasie po ukazaniu się tego dokumentu Pawła VI ks. Blachnicki napisał artykuł *Koncepcja formacji służby liturgicznej w świetle dekretu „Ministeria quaedam”*, w którym wyraźnie widać próbę zastosowania nauki Ojca świętego, zawartej w nowym dokumencie, do formacji służby liturgicznej:

Lektorzy i akolici mają więc być w ramach wspólnoty lokalnej instruktorami i wychowawcami służby liturgicznej w znaczeniu szerszym. W świetle powyższych postanowień nowego dokumentu reformy liturgii zarysowuje się nowa i całościowa wizja tego, co nazywa się „duszpasterstwem służby liturgicznej”. Zamiast mówić o duszpasterstwie służby liturgicznej, trzeba będzie mówić w przyszłości o scholi liturgicznej. Przez to należy rozumieć grupę dziecięcą i młodzieżową wychowywaną do pełniejszego życia liturgicznego. Z natury rzeczy będzie to grupa elitarna wychowana przez liturgię do głębszego życia chrześcijańskiego i zaangażowania apostolskiego. Z tej grupy będą wyrastali „urzędowi” lektorzy i akolici jako pomocnicy kapłanów duszpasterzy [...].

W nowym układzie stworzonym przez ostatnią reformę niższych święceń, należałoby w duszpasterstwie służby liturgicznej stonować różne „urozyste przyjęcia” do określonego stopnia służby liturgicznej względnie „święcenia lektorów” (względnie akolitów), aby nie przysłonić wagi i znaczenie „instytucji” do urzędu lektora i akolity dokonywanej przez biskupa. Więcej natomiast trzeba będzie zaakcentować moment szkolenia, stopniowego zdobywania odpowiednich umiejętności i sprawności. Otrzymywanie biskupiej *institutio* byłoby ukoronowaniem tych wszystkich dążeń i zdobywanych sprawności [...].

W oparciu o powyższe założenia ogólne można zarysować całościowy plan formacji liturgicznej dzieci i młodzieży. W żadnym wypadku nie może to być

³⁹ *Godziny Taboru* s. 61.

wąsko widziana formacja do wykonywania konkretnej funkcji liturgicznej w stylu dawnej często spotykanej „nauki ministrantury” i „ćwiczenia ceremonii” Nieuchronnie prowadziłyby to do „tresury liturgicznej” w miejsce wychowania. Raczej trzeba widzieć przygotowanie do konkretnych funkcji w ramach ogólniejszych kręgów formacyjnych. Poszczególne funkcje mogą odgrywać rolę pewnych punktów koncentrujących, syntetyzujących lub symbolizujących w ramach ogólnej pracy formacyjnej.

Ogólne „kręgi formacyjne”, które stale trzeba mieć na uwadze, są następujące:

a) Formacja do życia modlitwy, czyli kontaktu osobowego ze słowem Bożym, które musi stawać się „słowem życia”

b) Formacja do życia liturgicznego w znaczeniu ściślejszym, czyli do umiejętności kontaktowania się osobowego w wierze z rzeczywistością nadprzyrodzoną poprzez znaki i symbole.

c) Formacja do życia wspólnotowego, czyli eklezjalnego – w zgromadzeniu liturgicznym, w rodzinie, we wspólnocie Kościoła lokalnego.

d) Formacja do życia apostołskiego.

Te cztery kręgi względnie linie formacji muszą być stale i równocześnie kontynuowane przez cały czas formacji, co jednak nie wyklucza możliwości szczególnego zaakcentowania jednej z tych linii w danym roku formacji.

Ramy czasowe powyższej formacji należy widzieć również szeroko, zasadniczo paralelnie dla całego okresu szkolnego. *Terminus a quo* to moment przyjęcia pierwszej Komunii świętej. Praktycznie w naszych warunkach będzie to 9 rok życia i początek III klasy szkolnej. *Terminus ad quem* to opuszczenie szkoły średniej, 18 rok życia. Wydaje się, że byłby to stosowny moment instytucji do urzędu liturgicznego⁴⁰

Ustanowienie do urzędu dotyczyłoby nie tylko mężczyzn, lecz także kobiet. Wprawdzie dokument *Ministeria quaedam* dopuszcza tylko mężczyzn do przyjęcia takiej posługi⁴¹, lecz ks. Blachnicki od samego początku widział możliwość podjęcia działania, aby również kobiety mogły być ustanawiane do kościelnych posług. W cytowanym powyżej artykule pisze:

Powstaje tutaj problem odnośnie dziewcząt należących do parafialnej scholi liturgicznej. Droga do urzędu liturgicznego lektora i akolity jest dla nich postanowieniem nowego dokumentu definitywnie zamknięta, pozostają one zgodnie z dawną tradycją zastrzeżone dla mężczyzn. W tej sytuacji dziewczęta należące do scholi liturgicznej byłyby w stosunku do chłopców w pewnym sensie „pokrzywdzone” nie mając przed sobą wizji celu długoletniej formacji, jakim dla chłopców byłoby kościelne wprowadzenie do urzędu lektora i akolity.

⁴⁰ F. B l a c h n i c k i. *Koncepcja formacji liturgicznej w świetle dekretu „Ministeria quaedam”* „Collectanea Theologica” 43:1973 fasc. 3 s. 3-86.

⁴¹ Potwierdza to następnie KPK z 1983 r. – kan. 203 § 1.

Wydaje się, że drogę do rozwiązania tego problemu ukazuje postanowienie zawarte w *Ministeria quaedam*, w myśl którego nic nie stoi na przeszkodzie, aby konferencje biskupów zwracały się do Stolicy Apostolskiej z prośbą o ustanowienie innych jeszcze kościelnych urzędów, stosownie do potrzeb danego kraju. Tu można by wymienić urząd katechety. Otóż z pewnością takie urzędy będą mogły być udzielane także niewiastom. Otwiera się więc możliwość „ukoronowania” formacji liturgicznej dziewcząt udzieleniem urzędu katechetki przygotowywanego przez funkcję liturgiczną komentatorki i gromadzenia darów na początku liturgii eucharystycznej⁴²

Podobnie pisze w innym artykule: „Należałoby w końcu postulować zakończenie formacji żeńskiej służby liturgicznej udzieleniem stałych urzędów (ministeria) katechetki, analogicznie do posług lektora i akolity”⁴³

Wspomniana „analogia” formacji męskiej i żeńskiej służby liturgicznej, uwieczniona „analogicznie” ustanowieniem do posług nie tylko mężczyzn, lecz także kobiet, była jedną z cech charakterystycznych całej koncepcji służby liturgicznej ks. Blachnickiego. Pisał on:

Analogicznie do formacji męskiej służby liturgicznej bierzemy pod uwagę okres 10-letni; od trzeciej klasy szkoły podstawowej do ostatniej klasy szkoły średniej. Okres ten można by podzielić na pięć etapów formacyjnych, obejmujących po dwa lata szkolne:

Etap pierwszy: klasa III i IV – funkcja scholi śpiewaczej

Etap drugi: klasa V i VI – służba darów

Etap trzeci: klasa VII i VIII – służba porządkowa

Etap czwarty: klasa IX i X – służba dialogu – komentator

Etap piąty: klasa XI i XII – animator

Porównanie z etapami męskiej służby liturgicznej wskazuje, że etap pierwszy i piąty byłyby wspólnie dla chłopców i dziewcząt. Etapowi drugiemu i trzeciemu odpowiadały u chłopców etap służby ministranckiej w znaczeniu tradycyjnym. Etap czwarty natomiast cechowałby się paralelnością funkcji liturgicznej lektora (chłopcy) i komentatora (dziewczęta)⁴⁴.

Przedstawione tu propozycje konkretnych etapów inicjacji liturgicznej oraz tworzenie parafialnej scholi liturgicznej zostały przez Sługę Bożego zaproponowane w 1973 r., po ukazaniu się wspomnianych dokumentów Stolicy Apostolskiej (*Ministeria quaedam* oraz OCWD). W następnych latach jednak nie

⁴² B l a c h n i c k i. *Koncepcja formacji służby liturgicznej w świetle dekretu „Ministeria quaedam”* s. 85

⁴³ T e n ż e. *Funkcje dziewcząt w zgromadzeniu liturgicznym* s. 65.

⁴⁴ Tamże s. 64.

widać konsekwentnego dążenia ks. Blachnickiego do uwieńczenia całej formacji chłopców i dziewcząt ustanowieniem do posług lektora, akolity czy katechety. Stało się tak zapewne z wielu przyczyn. Przede wszystkim dlatego, że decyzja o takim ustanowieniu świeckich do posług należy do biskupów, oni zaś takiej decyzji nie podejmowali. Tak więc nakreślony wtedy cel formacji, łączący wymiar duchowy (dojrzałość wiary) oraz zewnętrzny (ustanowienie do posług kościelnych), musiał zostać nieco zmodyfikowany. Na pewno nie została obniżona poprzeczka wymagań duchowych, czyli formacji osoby ludzkiej. Nie zmieniło się wymaganie zapisane w Akcie Konstytutywnym Ruchu, że całe dzieło oazy „nie ma innego celu jak wychowanie swoich członków do coraz głębszego zrozumienia i zrealizowania tej postawy posiadanie siebie w dawaniu siebie Chrystusowi i braciom” Zmieniło się natomiast nazewnictwo poszczególnych etapów formacji oraz charakter „ustanowień” do poszczególnych posług.

3. Całościowy program formacyjny

W 1979 r., inaugurując studium Roku Nazaretańskiego, ks. Blachnicki przedstawił nieco inną koncepcję kolejnych etapów inicjacji w różne posługi w Kościele. Przypomniwał także główne założenia teologiczne tej drogi wiary:

Jakie elementy tworzą szkołę życia chrześcijańskiego? Odpowiadając na to pytanie w oparciu o Biblię i praktykę pierwotnego chrześcijaństwa można wymienić trzy zasadnicze elementy: 1. Słowo Boga; 2. Liturgia sakramentów; 3. Wspólnota. Ilekroć w historii napotyka się na jakąś już zrealizowaną formę szkoły życia chrześcijańskiego (a było wiele prób stwarzania systemów formowania dojrzałych chrześcijan), to zawsze znajduje się tam te trzy elementy, które muszą występować łącznie. Słowo Boże i liturgia muszą być przeżywane we wspólnocie; wspólnota tworzy dla nich właściwe środowisko. Stworzenie wspólnoty bez Słowa Bożego i bez sakramentów, szczególnie Eucharystii, jest niemożliwe.

A zatem w studium formacyjnym muszą występować te trzy elementy. W jego programie znajdują się więc trzy szkoły:

- szkoła Słowa Bożego,
- szkoła liturgii,
- szkoła wspólnoty,

które muszą się ze sobą wiązać i wzajemnie przeplatać, tworząc organiczną całość⁴⁵

⁴⁵ T e n ż e. *System formacyjny Ruchu Światło-Życie. Wykład inauguracyjny studium roku nazaretańskiego. Zakopane 10.10.1979 r.* „Ruch Światło-Życie. Biuletyn Informacyjny” 1:1980 s. 19-23.

Odwołując się do tych założeń, ks. Blachnicki przedstawia system formacyjny Ruchu „Światło-Życie” graficznie w formie spirali. Każdy jej krąg przechodzi przez trzy rzeczywistości: słowo – sakrament – wspólnotę. Żaden z kręgów tej spirali nie zamyka się, ale otwiera do następnego. Oznacza to przechodzenie z jednego etapu formacji do następnego, a po zakończeniu kolejnych etapów ukazuje perspektywę formacji permanentnej, której treścią są także te trzy skarby Kościoła: życie słowem Bożym i liturgią Kościoła oraz trwanie we wspólnocie wiary. Tak więc wizja dziesięcioletniego programu, przedstawionego w 1973 r., poszerzyła się o dalszych kilka lat. Można tu mówić o piętnastu latach drogi formacyjnej, w których twórca tego programu wyróżnia sześć etapów:

1. Oaza Dzieci Bożych (sześć lat)
2. Oaza Nowego Życia (3-4 lata)
3. Formacja animatorów Ruchu (po II stopniu)
4. Formacja diakonii stałej Ruchu (Rok Nazaretański – roczna formacja zamknięta)
5. Trzyletnie studium formacyjne (Szkoła Chrystusa)
6. Formacja specjalistyczna do określonej diakonii (roczne studium stacjonarne).

„Powyższa całościowa i organiczna wizja systemu formacyjnego Ruchu Światło-Życie domaga się jeszcze szczegółowego opracowania programów i pomocy do ich realizacji dla każdego z etapów”⁴⁶ – pisze autor tej koncepcji. On sam przygotował ze swoim zespołem pomoce dla formacji wspólnot ewangelizacyjnych, deuterokatechumenatnych i częściowo diakonijnych. Ośrodek krakowski przygotował pomoce dla dziecięcych zespołów służby liturgicznej⁴⁷

W większym lub mniejszym powiązaniu z wytycznymi Krajowego Duszpasterstwa Służby Liturgicznej powstawały w różnych wspólnotach materiały formacyjne przeznaczone dla służby liturgicznej. Dotyczyły one przede wszystkim formacji lektora. Obszerne opracowanie ks. Władysława Głowy⁴⁸, propozycja dwudziestu spotkań przygotowujących do czytania słowa Bożego ks. Eugeniusza Mitka⁴⁹ oraz książeczka autorstwa ks. Eugeniusza Sten-

⁴⁶ Tamże s. 24.

⁴⁷ Zostały one omówione w artykule ks. S. Szczepańca *Postęga krajowego duszpasterstwa służby liturgicznej* („Liturgia Sacra” 3-4:1995 s. 145-152).

⁴⁸ *W trosce o słowo Boże*. Przemyśl 1977.

⁴⁹ *Ministrant słowa Bożego – Lektor*. Opole 1993.

cla⁵⁰ Ośrodek katowicki opracował dwa zeszyty pod wspólnym tytułem *Służba ołtarza*. Pierwszy poświęcony jest lektorowi i akolicie⁵¹, drugi natomiast scholi, kantorowi i psalterzyście⁵²

IV DALSZY PERSPEKTYWA

Wypracowany przez Krajowe Duszpasterstwo Służby Liturgicznej pod kierunkiem Sługi Bożego ks. Franciszka Blachnickiego program formacji osób podejmujących posługę w liturgii jest bogaty i wymagający. Prowadzi od dzieci poprzez młodzież w stronę ludzi dorosłych. Trzeba przyznać, że poszczególne etapy tego programu są realizowane w różnym stopniu – w większym wymiarze ministranci niż schole, z większym zaangażowaniem etap młodzieżowy niż formacja dorosłych. U progu trzeciego tysiąclecia pojawiają się nowe okoliczności w prowadzeniu formacji osób posługujących w liturgii.

1. *Ogólnopolskie duszpasterstwo służby liturgicznej*

W 1986 r. przestało istnieć Krajowe Duszpasterstwo Służby Liturgicznej w swoim dotychczasowym kształcie i formach pracy, wyrażających się m.in. w odbywanych co roku dwóch spotkaniach, mających charakter sympozjum i wzbogacających duszpasterstwo zespołów liturgicznych w diecezjach i parafiach. Ostatnie spotkanie diecezjalnych i zakonnych duszpasterzy służby liturgicznej odbyło się 30-31 X 1995 r. w Myczkowcach w diecezji rzeszowskiej. Rok później, w związku z nowym Statutem Konferencji Episkopatu Polski, odpowiedzialność za formację służby liturgicznej przejęła Komisja Episkopatu Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów. Do obecnego roku nie odbyło się jednak żadne ogólnopolskie spotkanie duszpasterzy służby liturgicznej z diecezji i zakonów.

Rzymska *Instrukcja o niektórych aspektach udziału świeckich w ministerialnej posłudze kapłana* wskazuje na niebezpieczeństwo złego rozumienia posługi przez świeckich. Konieczna jest nieustanna formacja, i to nie tylko z inicjatywy i według pomysłów poszczególnych duszpasterzy, lecz z ukierunkowaniem i pomocą odpowiedzialnych za to duszpasterstwa.

⁵⁰ *Posługa lektora*. Pelplin 1994. E. Stencel wydał także wraz z E. Nüboldem książeczkę dla ministrantów *Posługa przy ołtarzu* (Pelplin 1993).

⁵¹ *Służba ołtarza – lektor i akolita*. Katowice 1972.

⁵² *Służba ołtarza – schola, kantor, psalterzysta*. Red. R. Rak. Katowice 1982.

2. Parafialna szkoła liturgiczna

Wydaje się, że wchodząc w trzecie tysiąclecie, trzeba powrócić do idei parafialnej szkoły liturgicznej. Chodzi w niej o formację wielu wspólnot parafialnych, podejmujących posługę w liturgii (lektorzy, schole, ministranci, nadzwyczajni szafarze Komunii świętej, pełniący posługę darów, pełniący posługę modlitwy...). Bez właściwej formacji albo tych ludzi nie będzie, albo też ich posługa będzie narażona na spłylenie.

Kluczowym problemem w powstawaniu i rozwoju takiej parafialnej szkoły liturgicznej jest formacja animatorów liturgicznych (ceremoniarzy), którzy umieliby łączyć praktyczne przygotowanie liturgii z formacją duchową osób im powierzonych. Ceremoniarze ci byłiby najbliższymi współpracownikami kapłana zarówno w przygotowaniu liturgii, jak i w formacji zespołów liturgicznych.

Podsumowując należy stwierdzić, że Duszpasterstwo Służby Liturgicznej należy do wielkich dzieł, jakie Bóg przez Sługę Bożego ks. Franciszka Blachnickiego dokonał w Kościele w Polsce. Ukazał głębokie znaczenie posługiwania w liturgii, przetań ścieżki do ołtarza dla tysięcy dzieci, młodzieży i dorosłych, którzy wcześniej nigdy posługi przy ołtarzu nie podejmowali, przygotował dla nich bogaty i wszechstronny program formacyjny, pomagający im wykonywać posługę poprawnie i godnie, rozumiejąc jej odniesienie do życia codziennego. Dokonane przez ks. Blachnickiego dzieło już wydało dobre owoce i zapewne będzie je przynosić w następnych latach.

BIBLIOGRAFIA

- B l a c h n i c k i F.. Koncepcja formacji liturgicznej w świetle dekretu *Ministeria quaedam*. „CollectaneaTheologica” 43:1973 fasc. 3 s. 3-86.
- G ł o w a W. W trosce o słowo Boże. Przemyśl 1977.
- M i t e k E.: Ministrant słowa Bożego – Lektor. Opole 1993.
- S k a l s k i E.. Zakrystian i jego posługa. Pelplin 1996.
- Służba ołtarza – lektor i akolita. Katowice 1972.
- Służba ołtarza – schola, kantor, psalterzysta. Red. R. Rak. Katowice 1982.
- S t e n c e l E., N ü b o l d E. N.: Przy ołtarzu Pana. Pelplin 1993.
- S t e n c e l E.: Posługa lektora. Pelplin 1994.
- S z c z e p a n i e c S.. Posługa Krajowego Duszpasterstwa Służby liturgicznej. „Liturgia Sacra” 3-4:1995 s. 145-152.

FORMAZIONE LITURGICA DEI MINISTRI DELL'ALTARE

S o m m a r i o

L'autore presenta le sue osservazioni nell'argomento della *Formazione liturgica dei ministri dell'altare* chiedendo di elaborare per tutta la Polonia il modello uniforme della formazione di quei che svolgono le funzioni liturgiche, anzitutto di lettori ed acoliti. In ogni parrocchia quella formazione deve essere ben adattata ai bisogni spirituali delle comunità locali e deve riferirsi sia agli uomini sia alle donne.

Słowa kluczowe: duszpasterstwo, formacja, liturgia, modlitwa, deuterokatechumenat, Oaza, parafia, służba liturgiczna.

Parole chiavi: cura pastorale, formazione, liturgia, preghiera, deuterocatecumenato, oasi, parrocchia, servizio liturgico.

Key words: pastoral care, formation, liturgy, prayer, deuterocatechumenate, Oasis, parish, liturgical service.